

Deelnemers bewuster van *onbewustzijn*: 'De pensioenbewustzijnmeter'

Een onderzoek van Wijzer in geldzaken

1-meting pensioenbewustzijn-monitor

Deelnemers bewuster van onbewustzijn:

‘De pensioenbewustzijnmeter’

Een onderzoek van Wijzer in geldzaken

1-meting pensioenbewustzijn-monitor

Wijzer in geldzaken vertegenwoordigt ruim 40 organisaties die hun krachten bundelen om de consument ‘wijzer in geldzaken’ te maken. Zij zetten zich in om het financiële inzicht van de Nederlanders te vergroten, zodat consumenten beter in staat zijn financiële beslissingen te nemen. Wijzer in geldzaken is een initiatief van het ministerie van Financiën, waarin partners uit de financiële sector, de overheid, onderwijs-, voorlichtings- en consumenten-organisaties en de wetenschap samenwerken. H.K.H. Prinses Máxima is sinds september 2010 erevoorzitter van het platform.

maart 2011

Inhoud

Conclusies	5
Inleiding	7
1 Pensioenbewustzijnniveau in Nederland (2010)	10
1.1 Pensioenonbewustzijn is toegenomen in 2010	10
1.2 Pensioenonbewusten beseffen vaker dat zij daadwerkelijk pensioenonbewust zijn	12
1.2.1 Lagere inschatting eigen pensioenkennis	12
1.2.2 In vergelijking met 2009 weten pensioenonbewusten vaker in welke pensioenregeling zij deelnemen	12
1.2.3 Verantwoordelijkheidsgevoel van pensioenonbewusten neemt toe	13
1.3 Achtergrondkenmerken pensioenbewusten versus onbewusten	14
1.4 Verschuivingen pensioenbewusten versus -onbewusten	14
1.5 Pensioenonbewustzijn toegenomen onder de 50-jarigen	15
1.6 Vooral lager en middelbaar opgeleiden zijn pensioenonbewuster geworden	15
1.7 Spaarvermogen volledig pensioenonbewusten afgenomen	16
2 Risicogroepen	17
3 Informatiekanalen en -voorkeuren	18
3.1 Werknemers weten veelal niet bij welke onafhankelijke instanties zij terecht kunnen met vragen over het pensioen	20
3.2 Volledig pensioenbewusten kennen (geholpen) meer onafhankelijke instanties waar men terecht kan met vragen over het pensioen	20
3.3 Jaarlijks pensioenoverzicht wordt iets beter gelezen dan in 2009	21
3.4 Volledig pensioenonbewusten maken, net als in 2009, weinig gebruik van informatiebronnen over pensioenen	22
3.5 Pensioenvoorlichting: pensioenonbewusten geven de voorkeur aan de werkgever; pensioenbewusten aan het pensioenfonds/de pensioenverzekeraar	22
3.5.1 Geen voorkeur waar de voorlichting via de werkgever plaatsvindt	23
3.5.2 Weinig interesse voor een online seminar over financiële zaken (waaronder pensioen)	24
4 Evaluatie verjaardagsmail	26
4.1 Beide doelgroepen staan positief tegenover het initiatief van het pensioenfonds	26
4.1.1 Waarom staat men positief tegenover dit initiatief?	26
4.1.2 Waarom staat men negatief tegenover dit initiatief?	28
4.2 Bijna de helft van beide doelgroepen zal naar aanleiding van de verjaardagsmail de website van het pensioenfonds bezoeken	28

5	Geluksgevoel	29
5.1	Ouderen zijn gelukkiger dan jongeren	29
5.2	Mannen zijn gelukkiger dan vrouwen	29
5.3	Pensioenbewusten zijn gelukkiger dan pensioen o n o nbewusten	29
5.4	Geld maakt gelukkig	29
5.5	Denken over pensioenen heeft geen invloed op de mate waarin men zich gelukkig voelt	29
Bijlagen		30
Bijlage 1	Onderzoeksverantwoording	31
Bijlage 2	Communicatie-uitingen	35

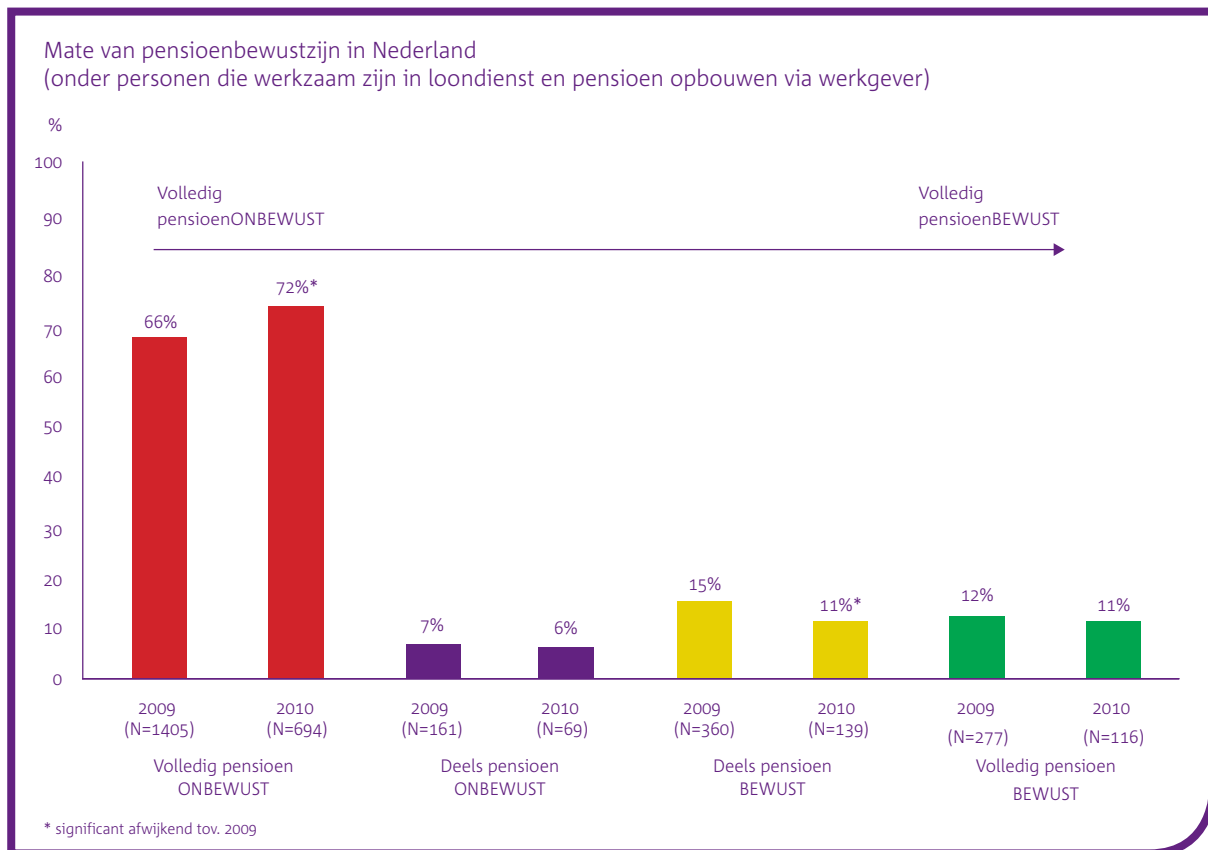
Conclusies

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste conclusies van dit rapport weergegeven.

Pensioenonbewustzijn is toegenomen

Het pensioenonbewustzijn van Nederlanders, werkzaam in loondienst en pensioen opbouwend via de werkgever, is in 2010 toegenomen met 6%. Op dit moment is 72% van de werknemers in Nederland volledig pensioenonbewust. Dit was in 2009 nog 66%.

1 | Pensioenbewustzijn 2010 versus 2009

Bron: TNS NIPO, 2010

Pensioenonbewusten realiseren zich vaker dan in 2009 dat zij pensioenonbewust zijn

Pensioenonbewusten realiseren zich vaker dat zij pensioenonbewust zijn. Dit komt wellicht doordat het onderwerp pensioen veelvuldig in de media is geweest. Het percentage Nederlanders dat van zichzelf vindt dat men voldoende pensioenkennis heeft, is enorm gedaald. Slechts 13% vindt dat men voldoende kennis over pensioenen heeft. In 2009 was dit nog 28%. Dit zou erop kunnen duiden dat Nederlanders hun eigen pensioenkennis realistisch inschatten en minder vaak overschatten.

Verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van pensioenen neemt toe

Het verantwoordelijkheidsgevoel neemt toe. In 2010 vindt een steeds groter deel van de werknemers dat het hun eigen verantwoordelijkheid is om ervoor te zorgen dat zij voldoende pensioen hebben. Dit is een toename die we zien bij zowel de volledig pensioenonbewusten, zij gaan van 35% eigen verantwoordelijkheidsgevoel naar 49%, als de volledig pensioenbewusten, zij gaan van 66% naar 90%.

Waarom realiseren pensioenonbewusten zich vaker dat zij pensioenonbewust zijn?

De verklaring ligt in het feit dat pensioenonbewusten vaker beseffen dat zij daadwerkelijk pensioenonbewust zijn. Dit zien wij terug in de afname van het aantal pensioenonbewusten dat hun eigen pensioen kennis overschat. Ook zien wij dat, in vergelijking met 2009, werknemers beter kunnen inschatten in welke pensioenregeling zij deelnemen. Om dit te kunnen bepalen, moeten pensioenonbewusten zich enigszins hebben verdiept in hun pensioen. Het is aannemelijk dat door dit te doen, zij zich bewust zijn geworden van het feit dat zij pensioenonbewust zijn. Ook zien wij dat het verantwoordelijkheidsgevoel toeneemt. Steeds meer pensioenonbewusten hebben het idee dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor het pensioen.

Pensioenvoorlichting? Werkgevers en pensioenfondsen/-verzekeraars krijgen de voorkeur

Deelnemers worden het liefst voorgelicht over hun pensioen via de werkgever of het pensioenfonds/de pensioenverzekeraar. Volledig pensioenonbewusten geven veelal de voorkeur aan de werkgever. Opvallend is dat naarmate men meer pensioenbewust wordt, vaker de voorkeur uitgaat naar het pensioenfonds/de pensioenverzekeraar.

Pensioenbewust maakt gelukkiger

Ouderen die volledig pensioenbewust zijn, zijn gelukkiger dan hun leeftijdsgenoten die pensioenonbewust zijn. Hetzelfde zien wij bij de jongeren. Jongeren die volledig pensioenbewust zijn, zijn over het algemeen gelukkiger dan hun leeftijdsgenoten die dat niet zijn. Opvallend om te zien is dat er een dipje in het geluksgevoel is waar te nemen in de leeftijdscategorie 35 tot en met 45 jaar.

Inleiding

In opdracht van Wijzer in geldzaken heeft TNS NIPO de 1-meting van de pensioenbewustzijn-monitor uitgevoerd. Deze meting is een gedeeltelijke herhaling van de 0-meting die in 2009 heeft plaatsgevonden. Bij deze metingen is gebruikgemaakt van de door TNS NIPO, Wijzer in geldzaken en Pensioenkijker.nl ontwikkelde standaard.

Dit rapport geeft de resultaten van de 1-meting weer waarbij, waar mogelijk, vergelijkingen zijn gemaakt met de 0-meting.

Bij wie is pensioenbewustzijn gemeten?

In dit rapport is ingegaan op het pensioenbewustzijn van Nederlanders en of dit is veranderd ten opzichte van 2009. Er wordt hierbij gekeken naar significante verschillen op basis van de persoonlijke en financiële situatie, de mate waarin men kennis heeft van pensioenen en het verantwoordelijkheidsgevoel. Daarnaast zijn vragen gesteld over de informatiekanaalen en -voorkeuren, zijn er twee communicatie-uitingen geëvalueerd en wordt er stilgestaan bij de vraag: voelen pensioenbewuste deelnemers zich gelukkiger dan pensioenonbewuste deelnemers?

Het onderzoek is uitgevoerd onder een representatieve steekproef van totaal n=1018 personen die werkzaam zijn in loondienst en actief pensioen opbouwen via hun werkgever. Het veldwerk is uitgevoerd met behulp van de steekproefbron TNS NIPObase, waarbij de enquêtes online zijn ingevuld. Het veldwerk vond plaats van 15 tot en met 22 december 2010.

Wat is pensioenbewustzijn?

Pensioenbewustzijn is de mate waarin men:

Op de hoogte is van het pensioeninkomen bij ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid

&

Weet of dat in de eigen situatie voldoende is

&

Weet (indien gewenst) welke oplossingen er zijn en daar een afweging in maakt

Volgens deze definitie zijn drie onderdelen relevant:

- kennis over de hoogte van het pensioeninkomen;
- kennis over de toereikendheid ervan;
- kennis over de mogelijkheden om het pensioeninkomen te verhogen.

Onder ‘pensioeninkomen’ verstaan we hierbij niet alleen het inkomen bij pensionering, maar ook inkomen bij arbeidsongeschiktheid, inkomen na het overlijden van de partner en inkomen voor de partner bij eigen overlijden. De laatste twee aspecten (arbeidsongeschiktheid en overlijden) zijn nog niet in het meetinstrument opgenomen.

Uitgaande van deze definitie en op basis van de resultaten van de enquête, is de mate van pensioenbewustzijn vastgesteld.

Er is gebruikgemaakt van de volgende drie bouwstenen:

- bouwsteen 1: kennis over de hoogte van het pensioeninkomen;
- bouwsteen 2: kennis over de toereikendheid van het pensioeninkomen;
- bouwsteen 3: kennis over de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen.

Op basis van de combinatie van deze bouwstenen is bepaald in welke mate iemand pensioenbewust is. In totaliteit hebben wij vier groepen gedefinieerd:

Volledig pensioenonbewust

- niet op de hoogte van het pensioeninkomen

Deels pensioenonbewust

- op de hoogte van het pensioeninkomen
- weet niet of het (on)toereikend is

Deels pensioenbewust

- op de hoogte van het pensioeninkomen
- weet of het (on)toereikend is
- kent geen mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen

Volledig pensioenbewust

- op de hoogte van het pensioeninkomen
- weet of het (on)toereikend is
- kent de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen

Een uitgebreide beschrijving van de wijze waarop het pensioenbewustzijn is bepaald, is als bijlage bij dit rapport opgenomen.

De opbouw van dit rapport

Allereerst beschrijven we in hoofdstuk 1 de verschillende pensioenbewustzijnsniveaus in Nederland in 2010 ten opzichte van 2009. In dit hoofdstuk komen ook de life events aan bod.

Op basis van de gegevens uit hoofdstuk 1 worden in hoofdstuk 2 een aantal risicogroepen onderscheiden. Niet alleen pensioenbewustzijn speelt hierbij een rol, maar ook andere factoren, zoals leeftijd, beperkte kennis, lage motivatie en kwetsbare financiële situatie.

Hoofdstuk 3 gaat in op het huidige gebruik van de informatiekanaalen en kanaalvoorkeuren. In dit hoofdstuk wordt ook gekeken naar de bekendheid met verschillende onafhankelijke instanties waar men terecht kan met vragen over het pensioen, het jaarlijkse pensioenoverzicht en of er interesse is voor een online seminar over financiële zaken.

In hoofdstuk 4 wordt de verjaardagsmail geëvalueerd. Hierbij wordt gekeken of de doelgroepen positief of negatief tegenover dit initiatief staan en of men naar aanleiding van de mail de website van het pensioenfonds zal bezoeken om de pensioentest in te vullen.

Het laatste hoofdstuk staat in het teken van geluk. Hierbij wordt gekeken of de volledig pensioenbewusten gelukkiger zijn dan de *onbewusten*. En of het denken over pensioenen invloed heeft op de mate waarin men zich gelukkig voelt.

Leeswijzer

De resultaten van dit onderzoek zijn herwogen naar de totale populatiekenmerken. De resultaten zijn weergegeven in afgeronde percentages. Wanneer er door afronding totalen ontstaan van meer of minder dan 100, zijn deze niet gecorrigeerd.

Tenzij anders vermeld, worden er in de tabellen en figuren uitspraken gedaan over de gehele steekproef. Waar relevant, zijn ook de resultaten van de diverse subgroepen weergegeven.

Wanneer in de tekst wordt gesproken over verschillen tussen groepen, betreft het getoetste significante verschillen.

1.

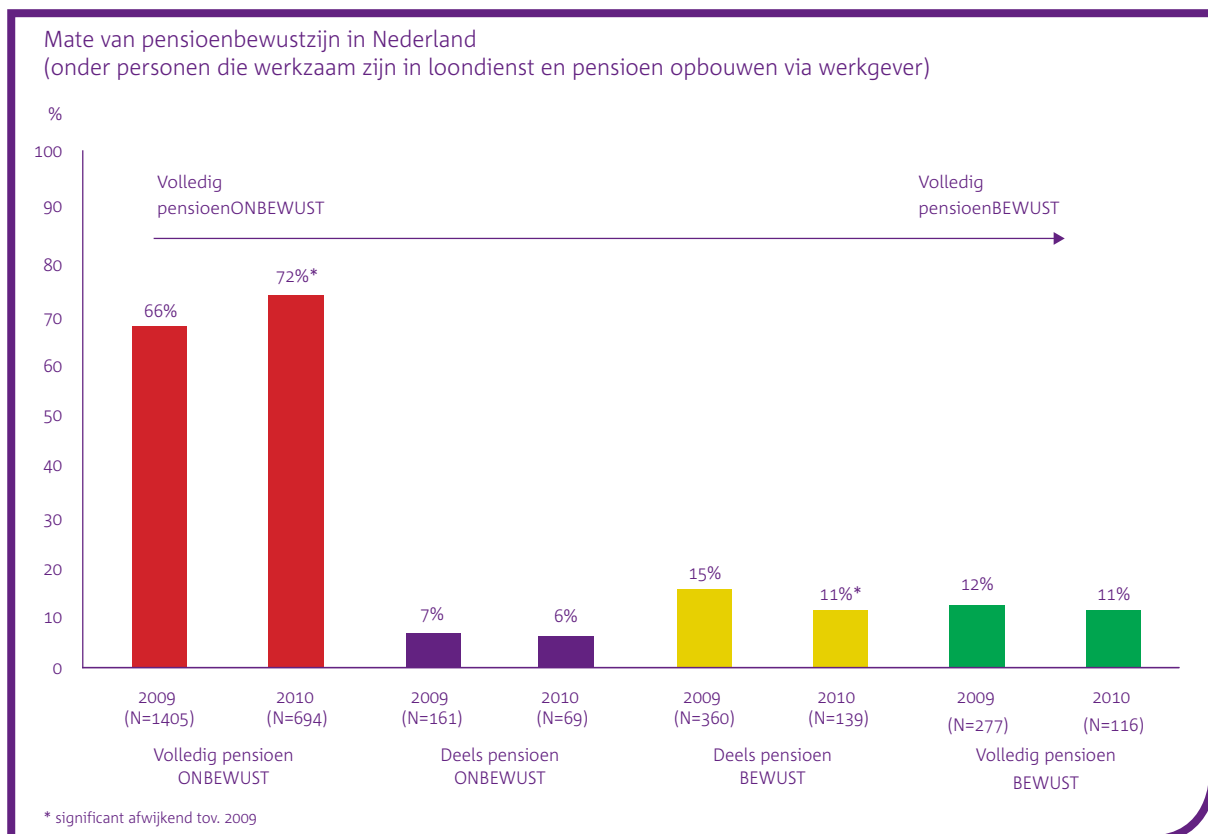
Pensioenbewustzijnniveau in Nederland (2010)

In dit eerste hoofdstuk wordt bekeken of het pensioenbewustzijn van Nederlanders, werkzaam in loondienst en pensioen opbouwend via de werkgever, is veranderd ten opzichte van 2009. De significante verschillen en opmerkelijke bevindingen worden in dit hoofdstuk gepresenteerd.

1.1 Pensioenonbewustzijn is toegenomen in 2010

Op dit moment is 72% van de werknemers in Nederland volledig pensioenonbewust. Dit was in 2009 nog 66%.

2 | Pensioenbewustzijn 2010 versus 2009

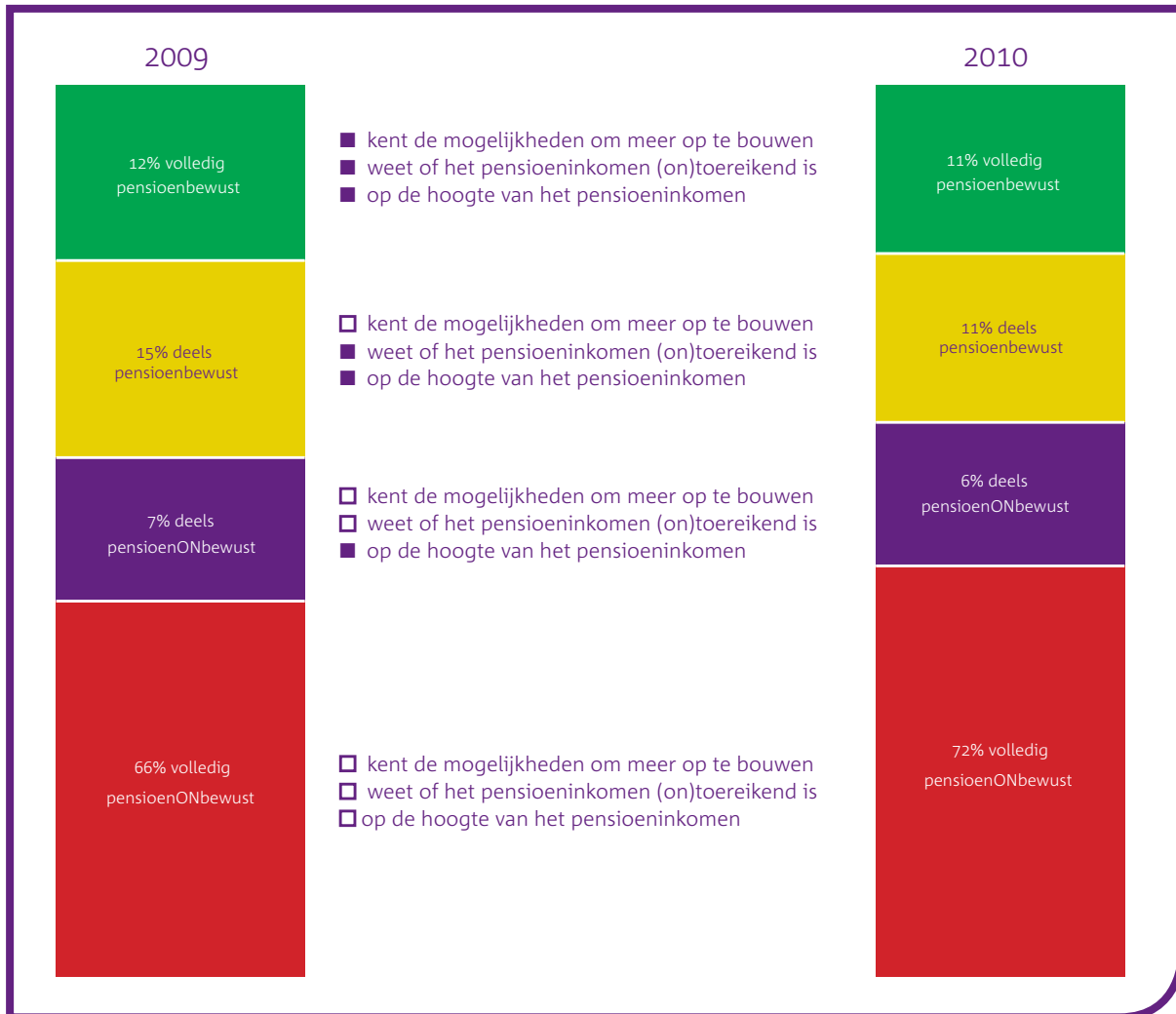

Bron: TNS NIPO, 2010

De omvang van de groep werknemers die deels pensioenbewust is, is ook afgenomen. Was 15% van de werknemers in Nederland in 2009 nog deels pensioenbewust, in 2010 is dat 11%. Het aandeel deels pensioenonbewusten en volledig pensioenbewusten is, in vergelijking met 2009, gelijk gebleven.

Hieronder staat de pensioenbewustzijn-meter schematisch weergegeven.

3 | Pensioenbewustzijn-meter

Bron: TNS NIPO, 2010

1.2 Pensioenonbewusten beseffen vaker dat zij daadwerkelijk pensioenonbewust zijn

Werknemers zijn vaker pensioenonbewust. Gelukkig realiseren zij zich dit ook. In de komende subparagrafen wordt duidelijk waarom dit zo is.

1.2.1 Lagere inschatting eigen pensioenkennis

Minder pensioenonbewusten overschatten hun pensioenkennis, hier is een enorme daling zichtbaar. Slechts 13% van de pensioenonbewusten is het (enigszins) eens met de stelling: ik heb voldoende kennis over pensioenen. In 2009 was dit nog 28%.

Stelling: Ik heb voldoende kennis over pensioenen (basis: volledig pensioenonbewusten)

	2009	2010
Helemaal en enigszins mee eens	28%	13%*
Noch mee eens, noch mee oneens	30%	20%*
Helemaal en enigszins mee oneens	40%	62%*
Weet niet	2%	5%

1.2.2 In vergelijking met 2009 weten pensioenonbewusten vaker in welke pensioenregeling zij deelnemen

Ondanks het feit dat de volledig pensioenonbewusten de eigen pensioenkennis lager inschatten, weten zij wel vaker in welke pensioenregeling zij deelnemen. In 2009 wist 55% van de volledig pensioenonbewusten in welke pensioenregeling zij deelnamen. Op dit moment is dat 73%.

4 | In wat voor soort pensioenregeling bouwt u momenteel pensioen op?

	Totaal ondervraagden	1	2	3	4
2009					
Eindloonregeling	18%	16%	21%	22%	18%
Middelloonregeling	36%	28%	38%	41%	57%
Beschikbare premiereregeling	12%	9%	13%	14%	18%
Combinatie van regelingen	4%	4%	4%	1%	3%
Weet niet	33%	45%	28%	25%	8%
2010					
Eindloonregeling	20%	19%	14%	29%	18%
Middelloonregeling	47%	42%	52%	47%	58%
Beschikbare premiereregeling	7%	7%	7%	8%	9%
Combinatie van regelingen	6%	5%	8%	7%	7%
Weet niet	19%	27%	19%	10%	7%
1= Volledig pensioenONBEWUST 2= Deels pensioenONBEWUST					
3= Deels pensioenBEWUST 4= Volledig pensioenBEWUST					

Bron: TNS NIPO, 2010

Overigens zien we bij de andere groepen dezelfde trend. De deels pensioenonbewusten en -bewusten weten in 2010 ook beter in welk type pensioenregeling men op dit moment pensioen opbouwt.

1.2.3 Verantwoordelijkheidsgevoel van pensioenonbewusten neemt toe

In de voorgaande twee subparagrafen hebben we gezien dat de pensioenonbewusten zich realiseren dat zij pensioenbewust zijn. Ten opzichte van 2009 schatten de volledig pensioenonbewusten minder vaak in dat zij voldoende pensioenkennis hebben. Daarnaast hebben we gezien dat zij vaker weten in welk type pensioenregeling zij vallen. Naast de lagere inschatting van de eigen pensioenkennis, neemt het verantwoordelijkheidsgevoel juist toe. In vergelijking met 2009 zijn de volledig pensioenonbewusten zich meer verantwoordelijk gaan voelen voor hun pensioen. In 2009 voelde 35% van de volledig pensioenonbewusten zich verantwoordelijk, terwijl dat in 2010 is toegenomen tot 49%.

5 | Verantwoordelijkheidsgevoel en pensioenbewustzijn

	Totaal ondervraagden	1	2	3	4
2009					
Het is vooral mijn eigen verantwoordelijkheid om te zorgen dat ik voldoende pensioen heb (score 1 en 2)	39%	35%	46%	31%	66%
Het is vooral de verantwoordelijkheid van anderen om te zorgen dat ik voldoende pensioen heb (score 6 en 7)	3%	3%	2%	5%	0%
2010					
Het is vooral mijn eigen verantwoordelijkheid om te zorgen dat ik voldoende pensioen heb (score 1 en 2)	54%	49%	45%	40%	90%
Het is vooral de verantwoordelijkheid van anderen om te zorgen dat ik voldoende pensioen heb (score 6 en 7)	6%	6%	11%	7%	0%
1= Volledig pensioenONBEWUST 2= Deels pensioenONBEWUST 3= Deels pensioenBEWUST 4= Volledig pensioenBEWUST					

Bron: TNS NIPO, 2010

Dezelfde trend zien we terug bij de volledig pensioenbewusten. Bijna iedere volledig pensioenbewuste (90%) vindt dat het zijn of haar eigen verantwoordelijkheid is om te zorgen dat hij of zij voldoende pensioen heeft, in 2009 was dit nog 66%.

Na het zien van bovenstaande resultaten, kunnen wij een antwoord geven op de vraag: waarom is het pensioenonbewustzijn toegenomen?

De verklaring ligt in het feit dat pensioenonbewusten vaker beseffen dat zij daadwerkelijk pensioenonbewust zijn. Dit zien wij terug in de afname van het aantal pensioenonbewusten dat hun eigen pensioenkennis overschat. Ook zien wij dat, in vergelijking met 2009, werknemers beter kunnen inschatten in welke pensioenregeling zij deelnemen. Om dit te kunnen bepalen, moeten pensioenonbewusten zich enigszins hebben verdiept in hun pensioen. Het is aannemelijk dat door dit te doen, zij zich bewust zijn geworden van het feit dat zij pensioenonbewust zijn. Ook zien wij dat het verantwoordelijkheidsgevoel toeneemt. Steeds meer pensioenonbewusten hebben het idee dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor het pensioen.

1.3 Achtergrondkenmerken pensioenbewusten versus onbewusten

In de voorgaande paragraaf hebben wij gezien waarom het pensioenonbewustzijn is toegenomen. Hieronder staat weergegeven wat de achtergrondkenmerken van de pensioenbewusten en -onbewusten is. Het profiel van de pensioen(on)bewusten wijkt nauwelijks af van het profiel in 2009. Toch is er een aantal verschuivingen waar te nemen. Deze verschuivingen en verschillen tussen de groepen zijn in de volgende paragraaf weergegeven. We hebben hierbij, wederom, de volledig pensioenonbewusten afgezet tegen de volledig pensioenbewusten.

6 | Profiel volledig pensioenonbewusten en volledig pensioenbewusten

Volledig pensioenonbewust	Volledig pensioenbewust
achtergrondkenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> • jonger • vaker vrouw • vaker laagopgeleid 	<ul style="list-style-type: none"> • ouder • vaker man • hoger opgeleid
financiële situatie	
<ul style="list-style-type: none"> • lager inkomen • kleiner spaar- en beleggingsvermogen 	<ul style="list-style-type: none"> • hoger inkomen • groter spaar- en beleggingsvermogen
pensioensituatie	
<ul style="list-style-type: none"> • weten meestal niet in welk type pensioenregeling ze vallen • hebben minder aanvullende maatregelen getroffen 	<ul style="list-style-type: none"> • weten meestal wel in welk type pensioenregeling ze vallen • hebben meer aanvullende maatregelen getroffen
pensioenkennis	
<ul style="list-style-type: none"> • zeggen minder kennis te hebben over pensioenen 	<ul style="list-style-type: none"> • zeggen meer kennis te hebben over pensioenen
verantwoordelijkheidsgevoel	
<ul style="list-style-type: none"> • voelen zich minder vaak verantwoordelijk voor het opbouwen van het eigen pensioen 	<ul style="list-style-type: none"> • voelen zich vaker verantwoordelijk voor het opbouwen van het eigen pensioen
huishoudgrootte	
<ul style="list-style-type: none"> • huishoudgrootte heeft geen relatie met de mate waarin men pensioenbewust is 	

Bron: TNS NIPO, 2010

1.4 Verschuivingen pensioenbewusten versus -onbewusten

Ondanks het feit dat het profiel van de bewusten en onbewusten vrijwel identiek is aan het profiel van 2009, zien we toch een behoorlijk aantal verschuivingen binnen de verschillende groepen. Hieronder worden een aantal interessante verschuivingen toegelicht.

1.5 Pensioenonbewustzijn toegenomen onder de 50-jarigen

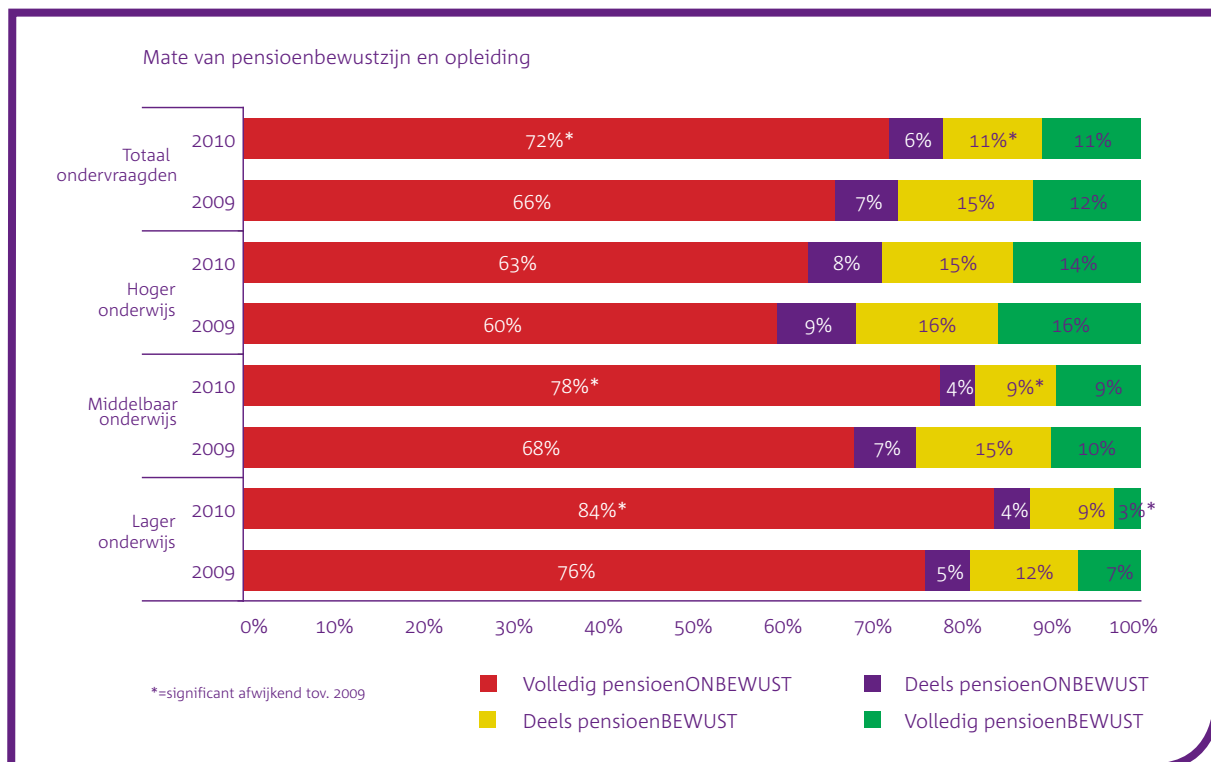
Dat werknemers pensioenonbewuster zijn geworden, zien wij terug in vrijwel alle leeftijdscategorieën. Het grootste verschil is echter waarneembaar bij de jongeren. In 2009 was 76% van de jongeren pensioenonbewust, dat is in 2010 zelfs 86%.

Het pensioenonbewustzijn is ook toegenomen bij de 35- tot en met 49-jarigen (van 64% naar 71%), maar dit verschil is kleiner dan bij de jongeren.

1.6 Vooral lager en middelbaar opgeleiden zijn pensioenonbewuster geworden

De lager en middelbaar opgeleiden zijn pensioenonbewuster geworden. Was in 2009 nog 76% van de lager en 68% van de middelbaar opgeleiden pensioenonbewust, dat is nu 84% versus 78%. Het pensioenbewustzijn onder de hoger opgeleiden is vrijwel gelijk gebleven.

7 | Pensioenbewustzijn en opleidingsniveau

Bron: TNS NIPO, 2010

1.7 Spaarvermogen volledig pensioenonbewusten afgenomen

Zoals eerder aangegeven, hebben de volledig pensioenbewusten een hoger nettomaandinkomen en een hoger spaar- en beleggingsvermogen dan de volledig pensioenonbewusten. Dit hangt uiteraard ook samen met leeftijd, ouderen hebben over het algemeen een hoger inkomen en een hoger spaarvermogen.

We hebben hierboven gezien dat de volledig pensioenbewusten meer spaar- en beleggingsvermogen hebben. Met dit geld leggen zij vaker geld opzij voor later dan de pensioenonbewusten die een lager spaar- en beleggingsvermogen hebben.

2

Risicogroepen

Net als in 2009 hebben wij een aantal risicogroepen gedefinieerd onder de groep volledig pensioenonbewusten. Hieronder staat weergegeven in hoeverre deze groepen in omvang zijn toe- of afgenomen ten opzichte van 2009.

- **volledig pensioenonbewust en bouwt minder pensioen op dan de partner**
(17%, in 2009 was dit 16%)

De eerste risicogroep in dit rapport zijn werknemers die volledig pensioenonbewust zijn en minder pensioen opbouwen dan hun partner. Deze groep is door samenleven met een partner die veelal een hoger inkomen heeft, gewend aan een bepaalde levensstandaard. Het pensioeninkomen wordt voor het merendeel ook door deze partner opgebouwd. Wanneer de relatie standhoudt, is er niets aan de hand. Meer dan een derde van de huwelijken eindigt echter met een scheiding. En omdat de bijdrage van de partner dan wegvalt, daalt het toekomstig pensioeninkomen op dat moment sterk. Volledig pensioenonbewust zijn, maakt deze groep extra kwetsbaar. In vergelijking met 2009 zien wij dat deze risicogroep vrijwel gelijk is gebleven. 17% van de totale werknemers valt in deze risicogroep, dit was in 2009 16%.

- **volledig pensioenonbewust en gaat over minder dan twintig jaar met pensioen**
(25%, in 2009 was dit 20%)

Deze groep is kwetsbaar, omdat de reparatiemogelijkheden beperkt zijn als blijkt dat men straks onvoldoende pensioeninkomen zal hebben. In 2009 was dit aandeel 20% van de totale werknemers. In 2010 zien wij een lichte toename, 25% van de totale werknemers valt in deze risicogroep.

- **volledig pensioenonbewust en weinig financiële reserves**
(minder dan € 5.000; 24%, in 2009 was dit 14%)

De derde risicogroep in dit rapport zijn de volledig pensioenonbewusten met weinig financiële reserves (minder dan € 5.000). Voor wie meer financiële reserves heeft, heeft een laag pensioenbewustzijn minder consequenties. Voor personen zonder financiële reserves en met daarnaast een slecht pensioenbewustzijn, kunnen de gevolgen groot zijn: zij zijn immers niet in staat een te laag pensioeninkomen aan te vullen met eigen middelen. Deze risicogroep is in 2010 in omvang toegenomen. In 2009 viel 14% van alle werknemers in deze risicogroep, in 2010 is dat 25%.

- **volledig pensioenonbewust en overschat eigen pensioenkennis**
(9%, in 2009 was dit 16%)

De vierde risicogroep in dit rapport zijn de volledig pensioenonbewusten die hun eigen pensioenkennis overschatten. Deze groep is volledig pensioenonbewust, maar denkt wel voldoende kennis over pensioenen te hebben. Bij deze groep is het gevaar groot dat men zich nooit zal verdiepen in het pensioen, aangezien men ervan uitgaat goed te kunnen inschatten wat het pensioeninkomen zal zijn. In 2009 viel 16% van alle werknemers in deze risicogroep. In 2010 is dat 9%.

Deze vier risicogroepen sluiten elkaar niet uit. Met andere woorden: één persoon kan in meer risicogroepen vertegenwoordigd zijn.

3

Informatiekanalen en -voorkeuren

In dit derde hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vraag welke informatiekanalen de verschillende pensioenbewustzijngroepen gebruiken en welke voorkeuren zij hebben. Daarnaast wordt gekeken of het jaarlijkse pensioenoverzicht beter wordt gelezen in vergelijking met 2009.

3.1 Werknemers weten veelal niet bij welke onafhankelijke instanties zij terecht kunnen met vragen over het pensioen

De helft van alle werknemers kan spontaan geen enkele instantie noemen wanneer wordt gevraagd: als u denkt aan onafhankelijke instanties waar u terecht kan met vragen over uw pensioen, aan welke instanties denkt u dan?

8 | *Spontane bekendheid onafhankelijke instanties waar men terecht kan met vragen over het pensioen*

	Totaal ondervraagden	1	2	3	4
Pensioenfondsen/uitvoerders/verzekeraars					
ABP	7%	6%	15%	11%	6%
Pensioenfonds (niet nader gespecificeerd), instantie/bank waar mijn pensioen is ondergebracht	4%	3%	8%	8%	3%
PGGM	4%	4%	6%	2%	6%
Aegon	1%	1%	2%	0%	1%
OHRA	1%	1%	0%	1%	0%
Loyalis	1%	0%	2%	2%	1%
Bank/verzekeraar (niet nader gespecificeerd)	4%	3%	9%	9%	5%
Bank/verzekeraar (diversen; Zwitserleven, FBTO, Achmea, Univé, Interpolis, ING, etc.)	4%	4%	5%	2%	2%
Adviseurs					
Bij een (onafhankelijke) pensioen-/verzekeringsadviseur, financieel adviseur, tussenpersoon (niet nader gespecificeerd)	6%	5%	11%	5%	13%
Overheid					
Postbus 51	6%	5%	5%	11%	5%
Overheid (niet nader gespecificeerd)	2%	2%	4%	2%	4%
Sociale verzekeringsbank	2%	2%	3%	5%	2%
UWV	1%	1%	2%	2%	2%
AFM	0%	0%	0%	0%	0%
Belastingdienst	0%	0%	0%	0%	2%
CWI/arbeidsbureau	0%	0%	0%	0%	0%

Vakbonden					
Vakbond (behalve FNV; diversen en niet nader gespecificeerd)	4%	3%	5%	3%	6%
FNV	2%	2%	1%	2%	0%
Onafhankelijke stichtingen/verenigingen					
Nibud	0%	0%	0%	0%	2%
Consumentenbond	2%	2%	0%	2%	5%
Pensioenkijs.nl	0%	0%	1%	0%	1%
Divers					
Independer	1%	0%	1%	1%	4%
Internet (Google en niet nader gespecificeerd)	1%	1%	3%	3%	3%
Ombudsman	1%	1%	0%	1%	1%
Werkgever	4%	4%	5%	5%	5%
Anders	7%	6%	5%	11%	14%
Geen enkele; ik ken geen onafhankelijke instanties/ echt onafhankelijk bestaat niet	4%	3%	8%	5%	8%
Weet niet	50%	56%	35%	36%	32%

1= Volledig pensioenONBEWUST	2= Deels pensioenONBEWUST
3= Deels pensioenBEWUST	4= Volledig pensioenBEWUST

Bron: TNS NIPO, 2010

De meest genoemde instanties zijn het pensioenfonds waar men pensioen opbouwt, een (onafhankelijke) pensioen-/verzekeringsadviseur en Postbus 51.

Volledig pensioenonbewusten hebben meer moeite met het noemen van onafhankelijke instanties dan de volledig pensioenbewusten. Opvallend is dat 8% van de volledig pensioenbewusten het gevoel heeft dat er geen onafhankelijke instanties bestaan.

3.2 Volledig pensioenbewusten kennen (geholpen) meer onafhankelijke instanties waar men terecht kan met vragen over het pensioen

De volledig pensioenbewusten kennen (geholpen) meer onafhankelijke instanties waar men terecht kan met vragen over het pensioen. De meest bekende onafhankelijke instanties zijn de Belastingdienst en Postbus 51. Bijna drie kwart van alle werknemers is (geholpen) bekend met de Belastingdienst en Postbus 51.

9 | Geholpen bekendheid onafhankelijke instanties waar men terecht kan met vragen over het pensioen

	Totaal ondervraagden	1	2	3	4
Overheid					
Belastingdienst	76%	77%	70%	71%	78%
Postbus 51	74%	71%	78%	80%	83%
UWV	66%	65%	60%	69%	70%
Sociale verzekeringsbank	49%	46%	68%	55%	58%
CWI\arbeidsbureau	45%	44%	47%	51%	46%
AFM	17%	12%	36%	23%	31%
Onafhankelijke stichtingen/verenigingen					
Nibud	58%	56%	66%	60%	67%
Consumentengids (geldgids)	51%	48%	64%	59%	60%
Pensioenkijsker.nl	8%	5%	19%	11%	20%
Pensioenfondsen/verzekeraar					
Pensioenfonds (niet nader gespecificeerd), instantie/bank waar mijn pensioen is ondergebracht	1%	0%	0%	0%	4%
ABP	0%	0%	0%	0%	0%
Vakbonden					
Vakbond (behalve FNV; diversen en niet nader gespecificeerd)	0%	0%	0%	1%	1%
FNV	0%	0%	0%	0%	0%
Adviseurs					
Bij een (onafhankelijke) pensioen-/verzekeringsadviseur, financieel adviseur, tussenpersoon (niet nader gespecificeerd)	0%	0%	0%	0%	0%
Divers					
Ombudsman	0%	0%	0%	0%	0%
Werkgever	0%	0%	0%	0%	0%
Anders	1%	0%	0%	2%	1%
weet niet	8%	10%	2%	2%	3%

1= Volledig pensioenONBEWUST

2= Deels pensioenONBEWUST

3= Deels pensioenBEWUST

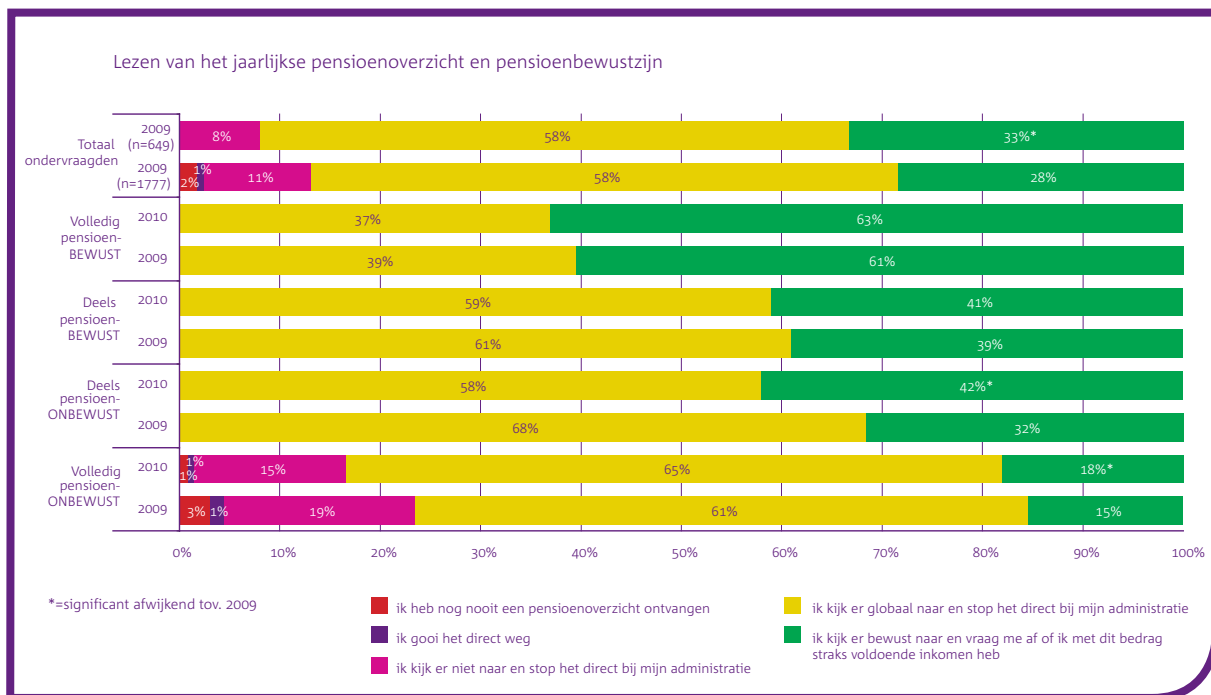
4= Volledig pensioenBEWUST

Bron: TNS NIPO, 2010

3.3 Jaarlijks pensioenoverzicht wordt iets beter gelezen dan in 2009

Het jaarlijkse pensioenoverzicht wordt iets beter gelezen dan in 2009. Een derde van de werknemers in Nederland geeft aan dat zij bewust kijken naar het jaarlijkse pensioenoverzicht en zich afvragen of zij met dat bedrag straks voldoende pensioeninkomen hebben. Bij de volledig en deels pensioenonbewusten zien wij een significante stijging onder de groep die bewust het jaarlijkse pensioenoverzicht leest. 18% van de volledig pensioenonbewusten en 42% van de deels pensioenonbewusten leest het jaarlijkse pensioenoverzicht bewust, dit was respectievelijk 15% en 32%.

10 | Lezen van het jaarlijkse pensioenoverzicht en pensioenbewustzijn (onder selectie van personen die enigszins een idee hebben van hun pensioeninkomen)

Bron: TNS NIPO, 2010

Bij de volledig pensioenbewusten zien wij geen verschil met 2009. Net als in 2009 leest het overgrote deel van de volledig pensioenbewusten het jaarlijkse pensioenoverzicht aandachtig. Opvallend is dat ruim de helft van de pensioenonbewusten die in risicogroep 4 (volledig pensioenonbewust en overschat eigen pensioen kennis) vallen, aangeeft dat zij bewust het jaarlijkse pensioenoverzicht lezen. Risicogroep 1 (volledig pensioenonbewust en bouwt minder pensioen op dan partner) en 3 (volledig pensioenonbewust en weinig financiële reserves) lezen het jaarlijkse pensioenoverzicht nauwelijks.

3.4 Volledig pensioenonbewusten maken, net als in 2009, weinig gebruik van informatiebronnen over pensioenen

Net als in 2009 maken volledig pensioenonbewusten weinig gebruik van informatiebronnen over pensioenen. Bijna de helft van de pensioenonbewusten geeft zelfs aan geen van deze bronnen te raadplegen.

11 | Van welke informatie over pensioenen heeft u weleens gebruikgemaakt?

	Totaal ondervraagden	1	2	3	4
het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar	36%	19%	57%	54%	57%
werkgever, afdeling personeelszaken	30%	13%	54%	44%	51%
tussenpersoon, intermediair of een financieel adviseur	22%	18%	25%	17%	35%
familie, vrienden en collega's	18%	16%	30%	17%	22%
kranten	15%	5%	29%	25%	26%
televisieprogramma's	12%	6%	20%	15%	21%
tijdschriften	10%	5%	6%	17%	18%
internetsites (pensioenwijzers, vergelijkingssites)	8%	3%	18%	9%	17%
overheid (Postbus 51, CWI, Belastingdienst)	8%	4%	6%	14%	15%
vakbonden, ouderenbonden	8%	5%	12%	7%	15%
Consumentenbond (Geldgids)	8%	4%	9%	11%	15%
Nibud	4%	2%	1%	3%	9%
pensioen kijker.nl	3%	1%	9%	3%	4%
geen van deze	30%	49%	7%	7%	9%

1= Volledig pensioenONBEWUST 2= Deels pensioenONBEWUST
3= Deels pensioenBEWUST 4= Volledig pensioenBEWUST

Bron: TNS NIPO, 2010

De volledig pensioenbewusten daarentegen hebben vaak gebruikgemaakt van de informatiebronnen. Ruim de helft van de volledig pensioenbewusten geeft aan dat zij weleens informatie hebben ingewonnen bij het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar en de werkgever.

3.5 Pensioenvoorlichting: pensioenonbewusten geven de voorkeur aan de werkgever; pensioenbewusten aan het pensioenfonds/de pensioenverzekeraar

Er is een grote rol weggelegd voor de werkgever om de volledig en deels pensioenonbewusten pensioenbewuster te maken. Het overgrote deel van de volledig en de deels pensioenonbewusten geeft namelijk aan dat zij er de voorkeur aan geven om voorgelicht te worden over hun pensioen via de werkgever. Hetzelfde geldt voor de risicogroepen. Vrijwel alle volledig pensioenonbewusten die in een risicogroep vallen geven aan dat zij het liefst voorgelicht willen worden over hun pensioen via de werkgever.

12 | Hoe zou u het liefst voorgelicht willen worden over uw pensioen?

	Totaal ondervraagden	1	2	3	4
werkgever, afdeling personeelszaken	43%	42%	56%	43%	40%
pensioenfonds(en) en pensioenverzekeraars	34%	27%	56%	49%	53%
overheid (Postbus 51, CWI, Belastingdienst)	20%	19%	25%	24%	20%
familie, vrienden en collega's	12%	13%	13%	11%	7%
vakbonden, ouderenbonden	11%	10%	18%	13%	15%
tussenpersonen\intermediairs, financiële adviseurs	10%	8%	15%	16%	16%
televisieprogramma's, kranten, tijdschriften	10%	9%	15%	12%	11%
Consumentenbond (Geldgids)	9%	8%	7%	12%	19%
internetsites (pensioenwijzers, vergelijkingssites)	7%	7%	4%	9%	4%
Nibud	7%	7%	10%	5%	8%
banken en verzekeraars	6%	6%	8%	9%	7%
Pensioenkijsker.nl	3%	3%	5%	5%	4%
AFM	2%	1%	2%	3%	3%
diversen	1%	0%	2%	0%	2%
geen van deze	19%	23%	8%	10%	12%

1= Volledig pensioenONBEWUST

2= Deels pensioenONBEWUST

3= Deels pensioenBEWUST

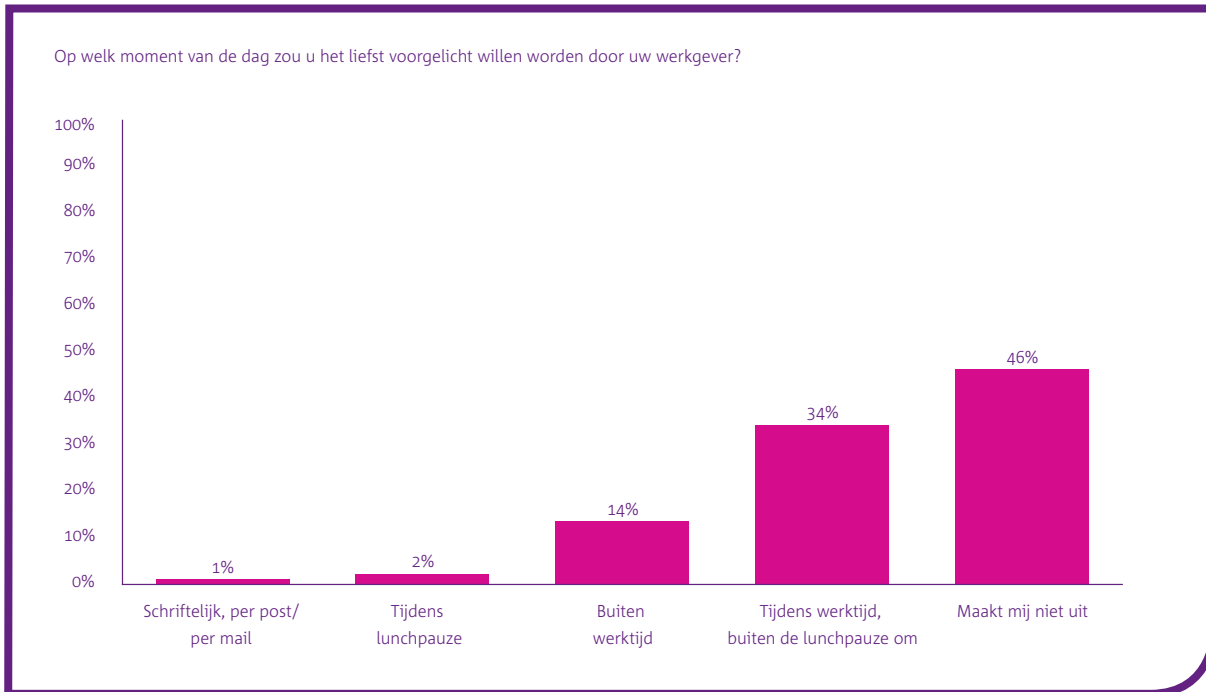
4= Volledig pensioenBEWUST

Bron: TNS NIPO, 2010

3.5.1 Geen voorkeur waar de voorlichting via de werkgever plaatsvindt

De werknemers die bij voorkeur door de werkgever voorgelicht willen worden over hun pensioen (dit zijn voornamelijk de pensioenonbewusten), geven in bijna de helft van de gevallen aan dat het hun niet uitmaakt wanneer deze voorlichting plaatsvindt. Een derde van deze groep zou het liefst voorgelicht willen worden tijdens werktijd, buiten de lunchpauze om. Er is geen interesse om de voorlichting tijdens de lunch te krijgen of schriftelijk te ontvangen.

13 | Voorkeur waar de voorlichting via de werkgever plaatsvindt

Bron: TNS NIPO, 2010

3.5.2 Weinig interesse voor een online seminar over financiële zaken (waaronder pensioen)

Bijna twee derde van de werknemers heeft geen interesse voor een online seminar over financiële zaken (waaronder pensioenen). 19% geeft echter aan wel geïnteresseerd te zijn. De volledig pensioenonbewusten hebben beduidend minder interesse in een online seminar over financiële zaken. Dit is uiteraard gerelateerd aan leeftijd.

Aan de personen die wel interesse hebben in een online seminar, is gevraagd wat voor hen aanleiding zou zijn om deel te nemen aan een dergelijk seminar. De meest genoemde redenen zijn dat men beter op de hoogte wil zijn van zijn of haar eigen financiële situatie en meer duidelijkheid en informatie wil ontvangen. Andere genoemde redenen zijn: kennis vergaren, vergroten van ideeën, tips opdoen om meer te leren over mogelijkheden om de eigen positie te verbeteren en kijken of men actie moet ondernemen om meer pensioen op te bouwen.

Hieronder staan enkele letterlijke antwoorden op de vraag: wat zou voor u aanleiding zijn om deel te nemen aan een dergelijk seminar? (Dit zijn antwoorden van werknemers die hebben aangegeven interesse te hebben in een online seminar over financiële zaken.)

“Om beter informatie te krijgen hoe het pensioen- stelsel werkt en wat de consequenties zijn voor mij (voor wat het waard is).”

“Ik snap nu helemaal niet hoe pensioen in elkaar zit en ik word er allicht wijzer van.”

“Ik weet er nu bijna niets van, misschien dat ik dan via het seminar meer te weten kan komen over hoe een pensioen in elkaar zit.”

“Ik vind het belangrijk goed op de hoogte te zijn van alle mogelijkheden, omdat hier veel geld voor mij mee gemoeid is.”

“Om te kijken welke ontwikkelingen er mogelijk kunnen zijn de komende jaren en om te kijken welke stappen ik kan nemen om ervoor te zorgen dat ik voldoende pensioen opbouw.”

“Meer inzicht krijgen in de opbouw van pensioen en daarna mijn eigen situatie onder de loep nemen.”

“Om uit te vinden wat ik nog meer kan doen om te kunnen leven van mijn pensioen.”

“Om te kijken wat mijn huidige stand van zaken is en wat er nog voor mogelijkheden zijn.”

4

Evaluatie verjaardagsmail

In dit vierde hoofdstuk zal een tweetal communicatie-uitingen worden geëvalueerd. De communicatie-uitingen zijn geschreven vanuit het pensioenfonds/de pensioenverzekeraar waar de lezer op dit moment zijn of haar pensioen opbouwt. De uitingen zijn ontwikkeld door de Stichting De Nationale DenkTank. Het doel van deze communicatie-uitingen is de lezer aan te zetten tot actie, namelijk: de website van zijn of haar pensioenfonds te gaan bezoeken om een pensioentest in te vullen. De reden dat is gekozen voor twee communicatie-uitingen heeft te maken met de doelgroep waarop de boodschap zich richt.

Uiting 1 richt zich op de 21- tot en met 25-jarigen (n=53).

Uiting 2 richt zich op de 26- tot en met 65-jarigen (n=965).

De boodschap van de uitingen is hetzelfde, namelijk: de lezer op zijn of haar verjaardag een mail sturen waarin het pensioenfonds hen bewust wil maken van het feit dat life events (zoals verandering van baan of een echtscheiding) invloed hebben op het pensioeninkomen. En dat het dus belangrijk is om te weten wat je uiteindelijke pensioeninkomen zal zijn, om vervelende verrassingen te voorkomen. Bij beide uitingen kan de lezer een prijs winnen als men de pensioentest invult.

De uitingen die wij de werknemers hebben voorgelegd zijn te vinden in bijlage 2 van dit rapport.

4.1 Beide doelgroepen staan positief tegenover het initiatief van het pensioenfonds

Bijna de helft van beide groepen staat positief tot zeer positief tegenover het initiatief van het pensioenfonds om een dergelijke verjaardagse-mail te sturen. Daarnaast geeft een groot deel (35% uiting 1 en 42% uiting 2) aan dat ze er eigenlijk geen mening over hebben. Slechts 3% van de 21- tot en met 25-jarigen en 8% van de 26-plussers is negatief over het initiatief. Opvallend is dat de 21- tot en met 25-jarigen vaker zeggen dat ze niet goed weten wat ze van het initiatief vinden.

4.1.1 Waarom staat men positief tegenover dit initiatief?

De 21- tot en met 25-jarigen zeggen dat zij positief tegenover dit initiatief staan omdat zij het belangrijk vinden om op de hoogte te zijn van de meest actuele stand van (pensioen)zaken. Daarnaast geven zij aan dat de uiting laagdrempelig, uitnodigend en aantrekkelijk is.

Enkele positieve quotes van de 21- tot en met 25-jarigen over uiting 1:

“Omdat het je in korte tijd de mogelijkheid geeft om inzicht te krijgen.”

“Het feit dat ik werkelijk geen idee heb hoe we ervoor staan als we met pensioen gaan.”

“Het klinkt motiverend en alsof ze de jongere lezer begrijpen. Ik zou wel iets meer willen weten van mijn pensioen, zonder dat het me veel tijd of geld kost.”

“Laagdrempelig en begrijpelijk.”

“Op een leuke simpele manier zonder moeilijke woorden en saaie tekst een info mail, denk dat ik sneller even de link zou aanklikken.”

“Meer inzicht krijgen in de opbouw van pensioen en daarna mijn eigen situatie onder de loep nemen.”

De 26-plussers geven ook aan dat zij positief tegenover dit initiatief staan omdat zij het belangrijk vinden om op de hoogte te zijn van de meest actuele stand van (pensioen)zaken. Daarnaast zeggen ze dat zij positief zijn omdat het initiatief mensen stimuleert om over de toekomst en over het pensioen na te denken.

Enkele positieve quotes van de 26-plussers over uiting 2:

“Vrijblijvende aanleiding om eens te kijken of het pensioen nog wel voldoet.”

“Door bijv. een test in te vullen wordt meer duidelijk van de persoonlijke pensioensituatie. Veelal verdwijnen pensioenoverzichten na vluchtig lezen in een ordner. Het vergroot inzichten in mijn persoonlijke pensioensituatie!”

“Draagt bij tot meer bewustwording. De uitkomsten kunnen datgene wat ik nu al weet over pensioenen bevestigen (of aanzetten tot meer actie ...).”

“Door dit initiatief word je bewust gemaakt wat de gevolgen kunnen zijn voor je pensioen.”

“Een reminder kan nooit kwaad en men blijft de vrijheid hebben om zich in de materie te verdiepen.”

4.1.2 Waarom staat men negatief tegenover dit initiatief?

In deze subparagraaf worden alleen de resultaten van de 26-plussers beschreven. De 21- tot en met 25-jarigen zijn dusdanig positief dat vrijwel niemand iets heeft aangegeven over waarom men negatief tegenover dit initiatief staat.

De meest genoemde reden waarom men negatief tegenover het initiatief staat is dat men weinig vertrouwen heeft in pensioenfondsen. Men is van mening dat pensioenfondsen slecht omgaan met het geld. Een andere veel genoemde reden is dat de beloning (hotelbon) niet aanspreekt en dat wanneer zij iets willen weten, ze het zelf wel kunnen opzoeken. Daarnaast geven een aantal mensen aan dat zij liever niet geconfronteerd willen worden met pensioenen als zij jarig zijn.

Enkele negatieve quotes van de 26-plussers over uiting 2:

“Beloning voor meedoen werkt voor mij niet, liever een rechtstreeks advies.”

“Pensioenfondsen hebben voor mij de laatste 2 jaar afgedaan. Ik ben voorstander om ieder individueel voor zijn pensioen te laten zorgen.”

“Dit zie ik altijd als een van de manieren om mij aan te zetten extra pensioen op te gaan bouwen. Dat beslis ik zelf wel aan de hand van de jaarlijkse opgave.”

4.2 Bijna de helft van beide doelgroepen zal naar aanleiding van de verjaardagsmail de website van het pensioenfonds bezoeken

Bijna de helft van beide doelgroepen zegt naar aanleiding van de verjaardagsmail de website van het pensioenfonds te bezoeken. Opvallend is om te zien dat de 21 tot en met 25 jarigen zelfs iets vaker aangeven de website van het pensioenfonds te bezoeken. De boodschap spreekt dus erg aan onder deze doelgroep. De 26 plussers zijn overigens ook behoorlijk positief, 46% geeft aan dat zij (zeer) waarschijnlijk de website van het pensioenfonds gaan bezoeken.

5

Geluksgevoel

Hoe gelukkig zijn werknemers? En is er een verschil tussen het geluksgevoel van werknemers die volledig of deels pensioenbewust zijn en werknemers die volledig of deels pensioenonbewust zijn? Maakt geld gelukkig? En zijn mannen gelukkiger dan vrouwen? In dit laatste hoofdstuk van dit rapport zullen wij antwoord geven op deze vragen.

5.1 Ouderen zijn gelukkiger dan jongeren

Oudere werknemers zijn gelukkiger dan jongeren. De 21- tot en met 34-jarigen geven gemiddeld een 7,6 voor de mate waarin zij gelukkig zijn. De 50-plussers geven een 7,8. Opvallend om te zien is dat er een dipje in het geluksgevoel is waar te nemen in de leeftijdscategorie 35 tot en met 45 jaar, zij geven gemiddeld een 7,4 voor de mate waarin zij gelukkig zijn.

5.2 Mannen zijn gelukkiger dan vrouwen

Opvallend is dat mannen iets gelukkiger zijn dan vrouwen. Gemiddeld geven mannen een 7,7 voor de mate waarin zij zich gelukkig voelen, vrouwen geven een 7,4.

5.3 Pensioenbewusten zijn gelukkiger dan pensioenonbewusten

Zoals hiervoor staat beschreven, zijn ouderen gelukkiger dan jongeren. Opvallend om te zien is dat jongeren en ouderen die volledig pensioenbewust zijn 'nog gelukkiger' zijn dan hun leeftijdsgenoten die volledig pensioenonbewust zijn. Ouderen die volledig pensioenbewust zijn, geven zelfs een 8,1 voor de mate waarin zij zich gelukkig voelen. Ouderen die volledig pensioenonbewust zijn, geven daarentegen gemiddeld een 7,7.

5.4 Geld maakt gelukkig

Werknemers die boven modaal verdienen en/of een hoger spaar- en beleggingsvermogen hebben, zijn gelukkiger dan werknemers die beneden modaal verdienen en/of geen spaar- en beleggingsvermogen hebben. Uiteraard hangt dit ook samen met leeftijd. Ouderen hebben over het algemeen een hoger inkomen en meer spaar- en beleggingsvermogen dan jongeren.

5.5 Denken over pensioenen heeft geen invloed op de mate waarin men zich gelukkig voelt

Om te bepalen of het denken over pensioenen invloed heeft op het geluksgevoel, hebben wij tijdens het onderzoek de geluksvraag twee keer gesteld, een keer vooraan en een keer achteraan in de vragenlijst. Op deze manier kunnen wij achterhalen of het denken over pensioenen effect heeft op de mate waarin men zich gelukkig voelt. Wij zien geen effect tussen denken over pensioenen en het zich wel of niet gelukkig voelen.

Bijlagen

Bijlage 1

Onderzoeksverantwoording

De bouwstenen van de pensioenbewustzijn-meter

Op basis van de resultaten van de enquête is het pensioenbewustzijn vastgesteld. Bij het vaststellen hiervan is uitgegaan van de definitie van pensioenbewustzijn zoals weergegeven in paragraaf 1.1.

Er is gebruikgemaakt van drie bouwstenen:

- kennis over de hoogte van het pensioeninkomen;
- kennis over de toereikendheid van het pensioeninkomen;
- kennis over de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen.

Wanneer men aan de criteria voor alle bouwstenen voldoet, is men volledig pensioenbewust. Voldoet men aan geen van de criteria, dan is men volledig pensioenonbewust. In de volgende paragrafen gaan we nader op de verdere criteria in.

Bouwsteen 1: kennis over de hoogte van het pensioeninkomen

Aan de respondenten is gevraagd wat hun verwachting is van het pensioeninkomen als percentage van het laatstverdiende loon bij pensionering. Vervolgens is aan de hand van andere kenmerken, die van de respondenten in de enquête bekend zijn, bepaald of deze inschatting reëel kan zijn. Hierin zijn de volgende kenmerken betrokken:

- aantal uren dat men per week werkt;
- of men wel of geen aanvullend pensioen heeft;
- aantal jaren dat men nog pensioen zal opbouwen (aangenomen dat men tot en met 65 jaar werkt);
- brutojaarinkomen op basis van voltijds dienstverband.

Pensioenkijsker.nl heeft per situatie een grenswaarde bepaald. Wanneer een respondent een hoger pensioeninkomen opgeeft dan mogelijk wordt geacht door Pensioenkijsker.nl, dan is zijn of haar inschatting als te hoog aangemerkt. In sommige gevallen is ook een ondergrens gehanteerd (een te lage inschatting van het pensioeninkomen). In de tabel op de volgende pagina zijn de gehanteerde grenswaarden weergegeven.

Naast een waarschijnlijk juiste inschatting, is voldoende zekerheid over het pensioeninkomen gewenst. Degenen die wel een inschatting binnen de gestelde grenswaarden maken, maar desgevraagd aangeven 'eigenlijk geen idee' te hebben van het pensioeninkomen, worden ook aangemerkt als niet op de hoogte van het pensioeninkomen en zijn dus volledig pensioenonbewust.

14 | Grenswaarden pensioeninkomen als percentage van het laatstverdiende loon

	aanvullend pensioen	verwacht aantal opgebouwde jaren				
		<= 20	21 t/m 25	26 t/m 30	30 t/m 35	> 35 jaar
tot 19 uur per week						
		%	%	%	%	%
• inkomen tot € 30.000	Nee	85	90 (56)	100 (65)	100 (75)	100 (84)
	Ja	95	100 (56)	100 (65)	100 (75)	100 (84)
• inkomen € 30.000 – € 40.000	Nee	70	77 (33)	84 (37)	90 (41)	97 (45)
	Ja	80	87 (33)	94 (37)	100 (41)	107 (45)
• inkomen > € 40.000	Nee	43	46	50	52	56
	Ja	53	56	60	62	66
20 t/m 29 uur per week						
• inkomen tot € 30.000	Nee	100	100	100	100	100
	Ja	110	110	110	110	110
• inkomen € 30.000 – € 40.000	Nee	65	70	75	79	83
	Ja	75	80	85	89	93
• inkomen > € 40.000	Nee	60	64	68	72	75
	Ja	70	74	78	82	85
30 uur per week of meer						
• eindloon en 55 jaar of ouder	Nee				65	80
	Ja				75	90
• inkomen tot € 30.000	Nee				70	80
	Ja				80	90
• inkomen € 30.000 – € 40.000	Nee				60	75
	Ja				70	85
• inkomen > € 40.000	Nee				60	70
	Ja				70	80

Een derde criterium betreft het lezen van het Uniform Pensioenoverzicht en het raadplegen van andere informatiebronnen. Om goed op de hoogte te zijn dient men, naast het kunnen maken van een goede pensioeninschatting en voldoende zekerheid daarover, het Uniform Pensioenoverzicht bewust te bestuderen. Een andere mogelijkheid is dat men het Uniform Pensioenoverzicht globaal bestudeert, maar daarnaast informatie heeft ingewonnen bij de werkgever, pensioenverzekeraar of tussenpersoon.

Van alle ondervraagden voldoet 28% aan deze drie criteria. De overige 72% voldoet aan minstens één criterium niet. Deze groep beschouwen we als volledig pensioenonbewust.

Bouwsteen 2: kennis over de toereikendheid van het pensioeninkomen

Van de 28% die op de hoogte is van het pensioeninkomen, is vervolgens bepaald in welke mate men weet of het pensioeninkomen toereikend zal zijn. Men wordt beschouwd als voldoende op de hoogte van de toereikendheid van het pensioeninkomen wanneer men voldoet aan de volgende voorwaarden:

- Men kan enigszins inschatten of het inkomen na pensionering voldoende zal zijn om te leven zoals men zou willen tijdens het pensioen. Wanneer men dit helemaal niet kan inschatten, beschouwen we iemand als niet op de hoogte van de toereikendheid.
- Daarnaast dient men een inschatting te kunnen maken van het percentage van het nettosalaris (vlak voordat men met pensioen gaat), dat men nodig denkt te hebben om na pensionering te leven zoals men zou willen. Dit moet minimaal 40% zijn en de 'weet niet'-categorie is uitgesloten.
- Tot slot mag deze inschatting niet meer dan 5% afwijken van een tweede inschatting van dit percentage, die is gemaakt nadat van een aantal zaken is gevraagd of men daarmee rekening heeft gehouden bij het maken van deze inschatting. De achterliggende gedachte hierbij is dat bij een grotere afwijking, men in eerste instantie kennelijk niet goed in staat was om een goede inschatting van de toereikendheid te maken. De zaken waarvan is gevraagd of men daarmee rekening heeft gehouden, zijn bijvoorbeeld langere tijd in het buitenland gewoond, een lager belastingtarief, schulden, en dergelijke.

De groep die aan deze voorwaarden voldoet bedraagt 22% van alle ondervraagden.

Bouwsteen 3: kennis over de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen

Tot slot is gevraagd in welke mate men de mogelijkheden kent om meer pensioen op te bouwen. Net als bij bouwsteen 2, is de mate waarin men deze mogelijkheden kent alleen bepaald voor de groep die niet volledig pensioenonbewust is.

In welke mate men op de hoogte is van de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen, is als vraag aan de respondenten voorgelegd. Wanneer men hierbij 'goed' of 'zeer goed' antwoordt en zich daarnaast verantwoordelijk voelt voor het opbouwen van pensioen, scoort men voldoende op dit onderdeel.

Van de 22% die voor deze bouwsteen in aanmerking komt (niet volledig pensioenonbewust), kent 11% (procentpunten) deze mogelijkheden onvoldoende. Van de ondervraagden is 11% zowel op de hoogte van het pensioeninkomen als van de toereikendheid en de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen.

Het combineren van de bouwstenen

We hebben gezien dat het scoren op bouwsteen 2 en 3 alleen kan wanneer men niet volledig pensioenonbewust is. De mogelijke combinaties van bouwstenen die dan ontstaan zijn:

- 1) volledig pensioenonbewust;
- 2) alleen op de hoogte van het pensioeninkomen (bouwsteen 1);
- 3) op de hoogte van het pensioeninkomen en weet of het toereikend is (bouwsteen 1 en 2);
- 4) volledig pensioenbewust (bouwsteen 1, 2 en 3).

De verdeling van de ondervraagden over deze categorieën is hieronder weergegeven.

15 | *De bouwstenen gecombineerd*

Volledig pensioenonbewust <ul style="list-style-type: none"> • niet op de hoogte van het pensioeninkomen 	72%
Deels pensioenonbewust <ul style="list-style-type: none"> • op de hoogte van het pensioeninkomen • weet niet of het (on)toereikend is 	6%
Deels pensioenbewust <ul style="list-style-type: none"> • op de hoogte van het pensioeninkomen • weet of het (on)toereikend is • kent geen mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen 	11%
Volledig pensioenbewust <ul style="list-style-type: none"> • op de hoogte van het pensioeninkomen • weet of het (on)toereikend is • kent de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen 	11%

Bron: TNS NIPO, 2010

Bijlage 2

Communicatie-uitingen

Uiting 1.

Doelgroep 21 tot en met 25 jaar.

Beste Deelnemer,

Van harte gefeliciteerd met je verjaardag! Je staat nog jong en flitsend in het leven en je pensioen is vast nog een ver-van-mijn-bed show, maar je bent toch alweer een jaar dichterbij je pensioen gekomen.

Helaas kunnen we je geen mooie Vespa cadeau geven. Maar... je opgebouwde pensioen kan rond je zestigste nog meer waard zijn dan een Vespa! Daarom is het goed om te weten welke beslissingen invloed hebben op je pensioen. Zo kan het wisselen van baan of een scheiding je veel pensioengeld kosten. Het is daarom belangrijk om op deze momenten stil te staan bij je oude dag, want je wil niet dat de Vespa die je verwachtte uiteindelijk maar een tweedehands brommer blijkt te zijn.

Doe daarom de pensioentest op onze website [www.\[naampensioenfonds\].nl](http://www.[naampensioenfonds].nl)

Hier kun je ook meer informatie vinden over belangrijke momenten en de pensioengevolgen die ze voor je kunnen hebben.

Als je nu een kwartier inversteert in de pensioentest maak je èn kans op een iPod èn weet je precies waar je aan toe bent.

Pensioen... gewoon doen!

Met vriendelijker groet,

[Naam directeur pensioenfonds/pensioenverzekeraar]

Uiting 2.**Doelgroep 26 tot 65 jaar.**

Beste Deelnemer,

Vandaag bent u weer een jaartje dichterbij uw pensioengerechtigde leeftijd gekomen. Van harte gefeliciteerd! Hoewel uw pensioen wellicht nog een ver-van-mijn-bed show lijkt bent u nog maar [x] jaar verwijderd van uw welverdiende pensioen...

...maar wat wordt dat pensioen? Gaat u nog steeds lekker op vakantie of wordt het bijten op een houtje omdat uw leven op een ingrijpende manier verandert?

Als pensioenfondsen proberen we uw geld zo goed mogelijk te beheren voor een onbezorgde oude dag. Er zijn echter allerlei beslissingen die van invloed zijn op uw pensioen. Wist u bijvoorbeeld dat u door een echtscheiding veel pensioen kunt mislopen? Doe daarom nu de pensioentest op onze website [www.\[naam pensioenfonds\].nl](http://www.[naam pensioenfonds].nl)

Hier kunt u ook meer informatie vinden over belangrijke pensioenmomenten en de gevolgen die ze voor u kunnen hebben.

Onder de jarigen die de test invullen worden elke maand 10 hotelbonnen verloot. Wees dus voorbereid op uw toekomst en onderneem actie.

Uw pensioen... gewoon doen!

Met vriendelijker groet,

[Naam directeur pensioenfonds/pensioenverzekeraar]

Wijzer in geldzaken

Postbus 20201
2500 EE Den Haag
info@wijzeringeldzaken.nl
www.wijzeringeldzaken.nl